

บทที่ 5

การพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

การวิจัยระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการพัฒนาโดยนำแนวทางและวิธีการพัฒนาที่ผู้มีส่วนสำคัญ คือ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งและตัวแทนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดไว้ในการวิจัยระยะที่ 2 มาดำเนินการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี โดยนำเสนอรายละเอียด 5 ขั้นตอนดังนี้

1. คำถามการวิจัย
2. วัตถุประสงค์การวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา
4. การพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง
5. ผลการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง

คำถามการวิจัย

จะสามารถพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา

วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนาในระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีล คือ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ อุบาสกอุบาสิกา ผู้นำชุมชนและผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามาร่วมกันในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุบาสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนาดังนี้

1. กรอบการวิจัย

ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้มีกรอบในการพัฒนา คือ เรื่องปฏิบัติอุบาสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่อง และโครงการที่ได้ในการวิจัยระยะที่ 2 ดังนี้

- 1.1 ทานมัย
- 1.2 ศีลมัย
- 1.3 ภาวนามัย

2. ประชากรในการวิจัย

การศึกษาผลการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง ในระยะที่ 3 นี้ ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนา คือ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง 16 รูป
- 2.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา คือ อุบาสกอุบาสิกา วิทยากรและผู้เชี่ยวชาญด้านการนำปฏิบัติอุโบสถศีล จำนวน 5 รูป / คน ดังนี้
  - 2.2.1 อุบาสิกาศึกษาปฏิบัติอุโบสถศีล 2 คน
  - 2.2.2 วิทยากรและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 รูป/ คน

3. วิธีการวิจัยและพัฒนา

จากเทคนิควิธีการของการวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล ได้แก่ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง จำนวน 16 รูป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ อุบาสกอุบาสิกา วิทยากรและผู้เชี่ยวชาญด้านการนำปฏิบัติอุโบสถศีล จำนวน 5 รูป / คน ได้เข้ามาร่วมกันในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง ตามกิจกรรมที่ได้จากการสนทนากลุ่มระดมความคิด คือ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี มีวิธีการดำเนินการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

3.1 การเตรียมโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.1.1 จัดประชุมผู้มีส่วนสำคัญ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญด้านการนำปฏิบัติอุโบสถศีล เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

3.1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยคัดเลือกเนื้อหาตามมติที่ประชุมของผู้มีส่วนสำคัญ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญที่ได้ตกลงไว้

3.1.3 ร่างคู่มือประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ตามกระบวนการและขั้นตอน โดยศึกษาจากทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการนำปฏิบัติอุโบสถศีล

3.1.4 ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยดำเนินการตรวจสอบด้านเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการนำปฏิบัติอุโบสถศีล

3.1.5 ตรวจสอบคุณภาพของคู่มือประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

โดยอาจารย์ที่ปรึกษา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

3.1.6 ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของเนื้อหาโดยอาจารย์ที่ปรึกษา นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญจากวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี

3.1.7 ตรวจสอบแบบการวัดผล และการประเมินผลของโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญจากวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.1.8 พิมพ์และจัดทำเป็นรูปเล่ม เพื่อใช้เป็นคู่มือในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการนำปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง

3.1.9 จัดทำแผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญจากวัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา

3.2.1 เชิญคณะสงฆ์ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และอุบาสกอุบาสิกา เข้าร่วมประชุม เพื่อวางแผนการดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.2.2 ประชุมคณะทำงาน เพื่อจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกให้กับคณะสงฆ์ และผู้เชี่ยวชาญที่มาจัดทำโครงการ

3.2.3 ติดต่อวิทยากร ประสานงานด้านการจัดเตรียมสถานที่สำหรับการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.2.4 คณะสงฆ์เข้ารับการฝึกอบรมฯ ตามวัน เวลา สถานที่ ตามตารางที่กำหนด

3.2.5 วิทยากรอบรมให้ความรู้ และดำเนินการตามแผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และผู้เชี่ยวชาญประเมินด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล ขณะทำการฝึกอบรม

3.2.6 คณะสงฆ์ผู้นำปฏิบัติอุโบสถศีล ทำแบบทดสอบหลังการฝึกอบรมเพื่อประเมินตนเอง

4. เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้จัดสรรกลุ่มระดมความคิดเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2554 เพื่อกำหนดโครงการและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ปรับแก้ข้อคำถามตามอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำ ดังนี้

4.1 โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง มีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

4.1.1 แบบทดสอบความรู้

แบบทดสอบความรู้หลังการฝึกอบรม เป็นแบบประเมินผลความรู้เพื่อพัฒนาเรื่องอุโบสถศีล เป็นแบบให้เลือกตอบ 2 ระดับ คือ มีข้อคำถามว่า ใช่ (ตอบถูก) หมายถึง 1 คะแนน และไม่ใช่ (ตอบผิด) หมายถึง 0 คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้ของแต่ละข้อมารวบรวมและเทียบให้เป็นค่าร้อยละ และปรับใช้เป็นสเกล 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้

ตอบถูกร้อยละ 80 - 100 หมายถึง มีระดับความรู้ มาก

ตอบถูกร้อยละ 60 - 79 หมายถึง มีระดับความรู้ ปานกลาง

ตอบถูกร้อยละ 0 - 59 หมายถึง มีระดับความรู้ น้อย

และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปตารางประกอบความเรียง ประกอบด้วยข้อคำถาม 42 ข้อ

4.1.2 แบบประเมินด้านพฤติกรรมของผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล

แบบประเมินด้านพฤติกรรมของผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล ซึ่งมีลักษณะค่าความถี่ของการปฏิบัติ 3 ระดับ คือ 1) เป็นประจำและบ่อยครั้ง 2) นานๆ ครั้ง 3) ไม่เคยทำ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยฐานนิยม ตามเกณฑ์ ดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำและบ่อยครั้ง ร้อยละ 80 - 100 มีระดับการปฏิบัติ มาก

นานๆ ครั้ง ร้อยละ 60 - 79 มีระดับการปฏิบัติ ปานกลาง

ไม่เคยทำ ร้อยละ 0 - 59 มีระดับการปฏิบัติ น้อย

และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปตารางประกอบความเรียง ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ

4.1.3 ด้านเจตคติตามที่มีการสนทนากลุ่มระดมความคิดลงความเห็น ว่าไม่มีความต้องการในการพัฒนาเจตคติของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง เนื่องจากคณะสงฆ์มีเจตคติที่ดีมากต่อการเป็นผู้นำอุโบสถศีล

4.1.4 แบบสังเกตพฤติกรรมการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check list) ได้แก่ การปฏิบัติตนได้ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ตามรายข้อคำถามของแบบสังเกต ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย มีผู้เชี่ยวชาญ 3 รูป/คน เป็นผู้ร่วมสังเกตพฤติกรรมระหว่างการฝึกอบรม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปการบันทึกหลังจากการสังเกตแล้วนำมาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือฉบับนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพิ่มเติมหลังจากได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิจัย

จากการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี เป็นการลงมือปฏิบัติตามโครงการที่มีผู้ส่วนสำคัญ คือ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ อุบาสกอุบาสิกาและผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง โดยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบค่าร้อยละของผลการทดลองก่อนและหลังการพัฒนา มีดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล ซึ่งจะขอเสนอผลการวิจัยดังนี้

1. ด้านความรู้

การประเมินความรู้เรื่องอุโบสถศีล โดยอาศัยแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบประเมินความรู้ของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 2 ครั้ง คือ ก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัย คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ซึ่งมีรายละเอียดในการประเมิน ปรากฏดังตาราง 16 ดังนี้

ตาราง 16 ระดับคะแนนร้อยละ ก่อนและหลังการอบรม เรื่องความรู้อุโบสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่องทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย

ความรู้เรื่องอุโบสถศีล	ร้อยละ (n = 16)	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องทานมัย		
1. ทาน หมายถึง การให้, การแบ่งปัน, การเสียสละ, การเอื้อเฟื้อ	100.0	100.0
2. การให้ทานที่จะได้บุญมากต้องมีด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ 3 กาล คือ เจตนาก่อนให้ เจตนาขณะให้ และเจตนาหลังจากที่ให้แล้ว	93.80	100.0
3. การให้ทานที่ไม่เจาะจงพระ รูปใดรูปหนึ่ง เรียกว่า สังฆทาน	93.80	100.0
4. สาเหตุการให้ทาน คือให้เพราะหวังได้ เช่นถูกหวยรวยเบอร์	93.80	100.0
5. ประเภทของทาน ได้แก่ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน	93.80	100.0
6. ทานที่พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่าเป็นเลิศกว่าทานทั้งปวง ได้แก่ ธรรมทาน คือ การให้ความรู้เป็นทาน	93.80	100.0

ตาราง 16 (ต่อ)

ความรู้เรื่องอุโบสถศีล	ร้อยละ (n = 16)	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องทานมัย (ต่อ)		
7. องค์ประกอบของท่าน ได้แก่ มีเจตนาก่อนให้ทาน มีเจตนาขณะกำลังให้ทาน และมีเจตนาภายหลังที่ให้ทานแล้ว	81.30	100.0
8. การประเคน คือ วิธีการถวายของให้พระภิกษุหรือสามเณรรับถึงมือ	87.50	100.0
9. การประเคนของนั้นต้องเป็นของที่ไมใหญ่จนเกินไปขนาดที่ตนสามารถถือได้เท่านั้น	81.30	100.0
10. การประเคนของแต่พระภิกษุและสามเณรโดยวิธีอื่นก็ได้	56.30	93.80
11. การประเคนของแต่พระสงฆ์ต้องใช้มือทั้งสองมือ	43.80	100.0
12. สามารถสวมรองเท้าใส่บาตรได้	100.0	100.0
13. การให้ทานที่ได้บุญมาก คือการให้ทานโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	100	100.0
14. อานิสงส์การให้ทาน คือ เป็นที่รักของคนทั่วไป “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก”	85.70	100.0
เรื่องศีลมัย		
15. ศีล หมายถึง สิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ควรงดเว้น	62.50	93.80
16. อุโบสถศีล หมายถึง ระเบียบข้อวัตรที่ต้องปฏิบัติในการเข้าอยู่จำในวันพระ	87.50	100.0
17. ประเภทของอุโบสถศีล ได้แก่ อุโบสถนอกพระพุทธศาสนา และอุโบสถในพระพุทธศาสนา	50.00	100.0
18. อุโบสถในพระพุทธศาสนา 2 ประเภท ได้แก่ อุโบสถของพระสงฆ์ และอุโบสถของอุบาสกอุบาสิกา	75.00	93.80
19. อุโบสถศีลของอุบาสกอุบาสิกา คือ อัฐฐังคิกอุโบสถ	81.30	100.0
20. ปกติอุโบสถ คือ อุโบสถที่อุบาสกอุบาสิกาเข้ารักษากันตามปกติเฉพาะวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง	87.50	100.0
21. การรักษาอุโบสถศีล ต้องรักษาเฉพาะเข้าพรรษา และในวันพระเท่านั้น	56.30	100.0

ตาราง 16 (ต่อ)

ความรู้เรื่องอุโบสถศีล	ร้อยละ (n = 16)	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องศีลมัย (ต่อ)		
22. การอาราธนาอุโบสถศีล คือ การเชื้อเชิญพระภิกษุหรือสามเณรให้บอกลสิกขาบท 8 ประการ	81.30	100.0
23. การสมาทานอุโบสถศีลไม่ต้องขอกับพระภิกษุหรือสามเณรก็ได้	56.30	93.80
24. การสมาทานอุโบสถศีลนั้น ท่านให้สมาทานทั้ง 2 แบบ คือ การสมาทานด้วยปัจเจกสมาทานก่อน คือสมาทานโดยแยกเป็นข้อๆ แล้วจึงสมาทานด้วยเอกัชฌสมาทาน คือ การสมาทานโดยรวมกันไม่แยกข้อ	87.50	100.0
25. การรับอุโบสถศีลจากพระภิกษุหรือสามเณรเสร็จแล้ว ถือว่าเราเป็นผู้มีศีลแล้ว	93.80	100.0
26. อุโบสถศีลทั้ง 8 ข้อ ข้อ 5 คือ สุราเมรัย เป็นข้อที่สำคัญนำไปสู่ความวิบัติเสียหายต่างๆ	100.0	100.0
27. ศีล 5 ข้อที่ 3 และอุโบสถศีล ข้อที่ 3 มีความหมายเหมือนกันแต่การปฏิบัติต่างกัน	75.00	93.80
28. ศีลแต่ละข้อจะขาดได้อยู่ที่เราจงใจหรือเจตนาล่วงละเมิด	87.50	100.0
29. ศีลอุโบสถแต่ละข้อจะขาดนั้น ท่านกำหนดเจตนาในการล่วงละเมิดไว้ 2 ทาง คือ ทางกายและวาจา	93.80	100.0
เรื่องภาวนามัย		
30. ภาวนา หมายถึง การทำจิตใจให้สงบและ ทำปัญญาให้เกิดขึ้น	93.80	100.0
31. ภาวนามีความสำคัญ คือ ประสบความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากความบีบคั้น เข้าถึงความจริงและเกิดความสุขอันประณีต	100.0	100.0
32. จุดมุ่งหมายของการภาวนา คือ ต้องการให้เราเจริญสติเพื่ออบรมจิตให้เกิดปัญญา	100.0	100.0
33. การทำวัตร เป็นการสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย	93.80	100.0

ตาราง 16 (ต่อ)

ความรู้เรื่องอุโบสถศีล	ร้อยละ (n = 16)	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องภาวนามัย (ต่อ)		
34. การสวดมนต์ เป็นอุบายทำให้จิตใจสงบ ไม่คิดฟุ้งซ่าน	93.80	100.0
35. การสวดมนต์ ต้องสวดในใจเท่านั้น เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ	81.30	100.0
36. การฟังพระธรรมเทศนา ควรประนมมือฟังด้วยทุกครั้ง เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย	100.0	100.0
37. ขณะกรวดน้ำ ต้องใช้นิ้วชี้แตะที่ปากภาชนะกรวดน้ำ	75.00	93.80
38. หลักการนั่งสมาธิที่พระพุทธองค์ทรงสอน คือการนั่งขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย	81.30	100.0
39. การเดินจงกรมมีทั้งหมด 6 ระยะ	93.80	100.0
40. การเดินจงกรมระยะที่ 3 คือ ยกหนอ อย่างหนอ เหยียบหนอ	81.30	100.0
41. การแผ่เมตตา เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ ผู้ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น	50.00	85.70
42. อานิสงส์ของการเจริญภาวนา คือ เป็นคนมีเมตตากรุณาจิตใจสงบร่มเย็น	100.0	100.0

จากตาราง 16 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เรื่องอุโบสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่อง ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน ก่อนการพัฒนามีความรู้อยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ พบว่า คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง มีความรู้หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

2. ด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ

การประเมินพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติเรื่องอุโบสถศีล โดยอาศัยแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 2 ครั้ง คือ ก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องอุโบสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่อง ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ซึ่งมีรายละเอียดในการประเมิน ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 เปรียบเทียบคะแนนร้อยละ ก่อนและหลังการอบรมพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ
อุโบสถศีล เรื่องทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล	พฤติกรรมการปฏิบัติ	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องทานมัย		
1. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องความหมายของการให้ทาน	30.30	100.0
2. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องประเภทของทาน ได้แก่ อามิส ทาน ธรรมทาน และอภัยทาน	62.50	100.0
3. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องทานที่พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่า เป็นเลิศกว่าทานทั้งปวง ได้แก่ ธรรมทาน คือ การให้ความรู้เป็น ทาน	62.50	100.0
4. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่ององค์ประกอบของทาน ได้แก่ มี เจตนาก่อนให้ทาน มีเจตนาขณะกำลังให้ทาน และมีเจตนา ภายหลังที่ให้ทานแล้ว	56.30	100.0
5. การได้เทศน์สั่งสอนเรื่องการถวาย การประเคนสิ่งของแด่ พระสงฆ์	68.80	100.0
6. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องวัตถุการให้ทานที่สมควรมาถวาย พระ	62.50	95.80
7. การได้เทศน์สั่งสอน ว่าด้วยเรื่องการให้ทานแบบเจาะจง ได้ อานิสงส์น้อยกว่าสังฆทาน คือ ทานที่ไม่เจาะจง	62.50	95.80
8. ท่านได้เทศน์สั่งสอนว่าด้วยเรื่อง ทานที่ประกอบด้วยเจตนา บริสุทธิ์ มีอานิสงส์มากกว่าทานที่ประกอบด้วยจิตไม่บริสุทธิ์	37.50	100.0
9. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการให้ธรรมะคือความรู้เป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง	50.00	100.0
10. การได้เทศน์สั่ง เรื่อง การให้ที่ไม่ต้องลงทุน คือ การให้อภัย	56.30	100.0
11. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการให้ทานต้องประกอบด้วย เจตนา คือ ก่อนให้ ขณะให้ และหลังจากให้	43.80	100.0

ตาราง 17 (ต่อ)

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล	พฤติกรรมการปฏิบัติ	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องศีลมัย		
12. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องความหมาย องค์ประกอบของศีล ความสำคัญของศีล	62.50	95.80
13. พระสงฆ์ได้เทศน์สั่งสอน เรื่องหลักการปฏิบัติอุโบสถศีล	87.50	100.0
14. พระสงฆ์ได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการรักษาอุโบสถศีลสำคัญ ที่สุดอยู่ที่เจตนา ถ้าไม่เจตนาก็ไม่ผิด	62.50	95.80
15. พระสงฆ์ได้เทศน์สั่งสอน เรื่องประเภทของอุโบสถศีล ได้แก่ อุโบสถนอกพระพุทธศาสนาและอุโบสถในพระพุทธศาสนา	56.30	85.70
16. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องหลักการสมาทานอุโบสถศีลที่ ถูกต้อง	50.00	95.80
17. การได้เทศน์สั่งสอนเรื่องการสมาทานอุโบสถศีล ทั้ง 2 แบบ คือ การสมาทานด้วยปัจเจกสมาทานก่อน คือสมาทานโดยแยก เป็นข้อๆ แล้วจึงสมาทานด้วยเอกัชฌสมาทาน คือ การสมาทาน โดยรวมกันไม่แยกข้อ	56.30	85.70
18. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง อุโบสถศีลทั้ง 8 ข้อ ข้อ 5 คือ สุราเมรัย เป็นข้อที่สำคัญนำไปสู่ความวิบัติเสียหายต่างๆ	37.50	100.0
19. การได้สั่งสอน เรื่อง ศีล 5 ข้อที่ 3 และอุโบสถศีล ข้อที่ 3 มีความหมายเหมือนกันแต่การปฏิบัติต่างกัน	43.80	100.0
20. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง ศีลแต่ละข้อจะขาดได้อยู่ที่เราจง ใจหรือเจตนาล่วงละเมิด	50.00	100.0
21. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องศีลอุโบสถ แต่ละข้อจะขาดนั้น ท่านกำหนดเจตนาในการล่วงละเมิดไว้ 2 ทาง คือ ทางกายและ วาจา	56.30	100.0
เรื่องภาวนามัย		
22. พระสงฆ์ได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง ความหมาย ความสำคัญของ ภาวนามัย	75.00	100.0

ตาราง 17 (ต่อ)

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติโอบอ้อมอารี	พฤติกรรมการปฏิบัติ	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
เรื่องภาวนามัย (ต่อ)		
23. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง จุดมุ่งหมายของการภาวนา คือ ต้องการให้เราเจริญสติ เพื่ออบรมจิตให้เกิดปัญญา	62.50	100.0
24. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการทำวัตรเป็นการสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัย	37.50	85.70
25. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการสวดมนต์ เป็นอุบายทำให้จิตใจสงบไม่คิดฟุ้งซ่าน	37.50	100.0
26. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการสวดมนต์ ต้องสวดในใจเท่านั้น เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ	56.30	95.80
27. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง การฟังพระธรรมเทศนา ควรประนมมือฟังด้วยทุกครั้ง เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย	50.00	95.80
28. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องขณะกรวดน้ำ ต้องใช้นิ้วชี้แตะที่ปากภาชนะกรวดน้ำ	62.50	100.0
29. การได้เทศน์ เรื่องหลักการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การฟังธรรม การแผ่เมตตา	37.50	100.0
30. การได้เทศน์สั่งสอน เรื่องอานิสงส์ของการเจริญภาวนา ได้แก่ การฟังธรรม การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การทำวัตรสวดมนต์ และการแผ่เมตตา	50.00	100.0

จากตาราง 17 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติโอบอ้อมอารี ได้แก่ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้อยู่ในระดับน้อย และหลังการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ พบว่า คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง มีความรู้หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

3. ด้านเจตคติต่อผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล

ด้านเจตคติต่อผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล โดยภาพรวมมีระดับเจตคติในระดับมาก โดยมีมติการสนทนากลุ่มพบว่า ไม่มีความจำเป็นต้องพัฒนาในประเด็นนี้ เพราะคณะสงฆ์มีความเห็นที่ดีมากต่อการเป็นผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล

4. สรุปสภาพปัญหาการพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย ดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องอุโบสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่อง ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ซึ่งมีรายละเอียด ปรากฏผลดังตาราง 18

4.1 ด้านความรู้อุโบสถศีล

ตาราง 18 เปรียบเทียบร้อยละ ก่อนการพัฒนาและหลังพัฒนาผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง

ความรู้อุโบสถศีล	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		ผลการพัฒนา
	ร้อยละ	แปลผล	ร้อยละ	แปลผล	
เรื่องทานมัย					
1. การประเคนของแด่พระภิกษุและสามเณร โดยวิธียื่นก็ได้	56.30	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
2. การประเคนของแด่พระสงฆ์ต้องใช้มือทั้งสองมือ	43.80	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
เรื่องศีลมัย					
3. ประเภทของอุโบสถศีล ได้แก่ อุโบสถในพระพุทธศาสนา และอุโบสถนอกพระพุทธศาสนา	50.00	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
4. การรักษาอุโบสถศีลต้องรักษาเฉพาะเข้าพรรษาและในวันพระเท่านั้น	56.30	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น

ตาราง 18 (ต่อ)

ความรู้อุโบสถศีล	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		ผลการพัฒนา
	ตอบถูก		ตอบถูก		
	ร้อยละ	แปลผล	ร้อยละ	แปลผล	
ศีลมัย (ต่อ)					
5. การสมาทานอุโบสถศีลไม่ ต้องขอกับพระภิกษุหรือสามเณร ก็ได้	56.30	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
6. ศีล 5 ข้อที่ 3 และอุโบสถ ศีล ข้อที่ 3 มีความหมาย เหมือนกันแต่การปฏิบัติต่างกัน	75.00	ปานกลาง	93.80	มาก	เพิ่มขึ้น
ภาวนามัย					
7. การแผ่เมตตาเป็นการอุทิศ ส่วน กุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว เท่านั้น	50.00	น้อย	93.80	มาก	เพิ่มขึ้น
8. ขณะกรวดน้ำ ต้องใช้น้ำชี้ แต่ที่ปากภาชนะกรวดน้ำ	75.00	ปานกลาง	93.80	มาก	เพิ่มขึ้น

จากตาราง 18 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านความรู้เรื่องอุโบสถศีล เรื่องทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีความรู้อยู่ในระดับน้อยและปานกลาง และหลังการพัฒนา มีความรู้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ พบว่า คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง มีความรู้หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนา ทุกข้อ

4.2 ด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล

ตาราง 19 เปรียบเทียบคะแนนร้อยละพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ อุโบสถศีลของคณะสงฆ์ ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่องทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ก่อนการพัฒนาและ หลังพัฒนา

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ อุโบสถศีล	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		ผลการ พัฒนา
	ระดับการปฏิบัติ		ระดับการปฏิบัติ		
	ร้อยละ	แปลผล	ร้อยละ	แปลผล	
เรื่องทานมัย					
1. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง การให้ธรรมะคือความรู้เป็นทาน ยอมชนะการให้ทั้งปวง	50.00	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
2. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง การให้ที่ไม่ต้องลงทุน คือ การ ให้อภัย	56.30	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
3. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง การให้ทานต้องประกอบด้วย เจตนา คือ ก่อนให้ ขณะให้ และ หลังจากให้	43.80	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
เรื่องศีลมัย					
4. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง ประเภทของอุโบสถศีล ได้แก่ อุโบสถนอกพระพุทธศาสนาและ อุโบสถในพระพุทธศาสนา	56.30	น้อย	85.70	มาก	เพิ่มขึ้น
5. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง หลักการสมาทานอุโบสถศีลที่ ถูกต้อง	50.00	น้อย	95.80	มาก	เพิ่มขึ้น

ตาราง 19 (ต่อ)

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ อุโบสถศีล	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		ผลการ พัฒนา
	ร้อยละ	แปลผล	ร้อยละ	แปลผล	
เรื่องศีลมัย (ต่อ)					
6. ท่านได้เทศน์สั่งสอนเรื่อง การสมาทานอุโบสถศีล ทั้ง 2 แบบ คือ การสมาทานด้วยปัจเจก สมาทานก่อน คือสมาทานโดย แยก เป็นข้อๆ แล้วจึงสมาทาน ด้วยเอกัชฌสมาทาน คือ การ สมาทานโดยรวมกันไม่แยกข้อ	56.30	น้อย	85.70	มาก	เพิ่มขึ้น
7. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง อุโบสถศีลทั้ง 8 ข้อ ข้อ 5 คือ สุราเมรัย เป็นข้อที่สำคัญนำไปสู่ ความวิบัติเสียหายต่างๆ	37.50	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
8. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง ศีล 5 ข้อที่ 3 และอุโบสถศีล ข้อ ที่ 3 มีความหมายเหมือนกันแต่ การปฏิบัติต่างกัน	43.80	น้อย	85.70	มาก	เพิ่มขึ้น
9. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่อง ศีลแต่ละข้อจะขาดได้อยู่ที่เราจง ใจหรือเจตนาล่วงละเมิด	50.00	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
10. ท่านได้เทศน์สั่งสอนเรื่อง อุโบสถ ศีลแต่ละข้อจะขาดนั้น ท่านกำหนดเจตนาในการล่วง ละเมิดไว้ 2 ทาง คือ ทางกาย และวาจา	56.30	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
เรื่องภาวนามัย					
11. ท่านได้เทศน์สั่งสอน เรื่องการทำวัตรเป็นการสรรเสริญ คุณของพระรัตนตรัย	37.50	น้อย	85.70	มาก	เพิ่มขึ้น

ตาราง 19 (ต่อ)

พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ อุโบสถศีล	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		ผลการ พัฒนา
	ร้อยละ	แปลผล	ร้อยละ	แปลผล	
เรื่องภวานามัย (ต่อ)					
12. ท่านได้เทศน์สั่งสอนเรื่อง การสวดมนต์ เป็นอุบายทำให้ จิตใจสงบไม่คิดฟุ้งซ่าน	37.50	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
13. ท่านได้เทศน์สั่งสอนการ สวดมนต์ ต้องสวดในใจเท่านั้น เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ	56.30	น้อย	95.80	95.80	เพิ่มขึ้น
14. ท่านได้เทศน์สั่งสอนขณะ กรวดน้ำต้องใช้นิ้วชี้ และที่ปาก ภาชนะกรวดน้ำ	62.50	ปานกลาง	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
15. ท่านได้เทศน์สั่งสอน หลักการนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การฟังธรรม การแผ่เมตตา	37.50	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น
16. ท่านได้เทศน์สั่งสอน อานิสงส์ของการเจริญภาวนา ได้แก่ การฟังธรรม การนั่ง สมาธิ การเดินจงกรม การทำ วัตรสวดมนต์ และการแผ่เมตตา	50.00	น้อย	100.0	มาก	เพิ่มขึ้น

จากตาราง 19 พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนการตอบคำถาม ด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล ได้แก่ ทานมัย ศีลมัย ภวานามัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยภาพรวม ก่อนการพัฒนา มีพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลอยู่ในระดับน้อยและปานกลาง และหลังการพัฒนา มีพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลคะแนนเป็นรายข้อ พบว่า คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง มีพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล หลังการพัฒนา มากกว่า ก่อนการพัฒนาทุกข้อ

4.3 ด้านเจตคติของผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีล

ด้านเจตคติของผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลได้แก่ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา พบว่า คะแนนเจตคติของผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนร้อยละ 80 ทั้งก่อนและหลังการพัฒนาขึ้นไปทุกรายการ

4.4 การสังเกตของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง ระหว่างเข้ารับการพัฒนาฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย ดำเนินการจำแนกตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่องอุโบสถศีลตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 เรื่องทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ปรากฏผลดังตาราง 20 ตาราง 20 การสังเกตพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 รูป/คน

การสังเกตด้านพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลของคณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่ง	พฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติ/ ถูกต้อง
เรื่องทานมัย	
1. หลักการให้ทาน	ถูกต้อง
2. หลักการกล่าวคำถวายสังฆทาน	ถูกต้อง
3. หลักการประเคนของแด่พระสงฆ์	ถูกต้อง
4. หลักการแสดงธรรม	ถูกต้อง
5. หลักการกรวดน้ำ	ถูกต้อง
เรื่องศีลมัย	
6. หลักการกราบเบญจางคประดิษฐ์	ถูกต้อง
7. หลักการสมาทานศีล	ถูกต้อง
เรื่องภาวนามัย	
8. หลักการจตุรุษเทียบนุชาพระรัตนตรัย	ถูกต้อง
9. หลักการสวดมนต์	ถูกต้อง
10. หลักการเดินจงกรม	ถูกต้อง
11. หลักการนั่งสมาธิ	ถูกต้อง
12. หลักการฟังธรรม	ถูกต้อง
13. หลักการแผ่เมตตา	ถูกต้อง

จากตาราง 20 ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 รูป/คน ได้สังเกตพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติได้แก่ คณะสงฆ์ตำบลบ้านโป่งขณะฝึกอบรม พบว่า ในเรื่องทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย โดยภาพรวม คณะสงฆ์มีพฤติกรรมผู้นำการปฏิบัติอุโบสถศีลที่ถูกต้องถูกข้อคำถาม